

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 15 ตุลาคม 2536

ศ. 427 กับตุลาคม 2516

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ห้อง ศ. 427 กำลังจะถูกรื้อ !

ห้อง ศ. 425 ที่ผมนั่งทำงานมาเป็นเวลาเกือบ 22 ปี ก็กำลังจะถูกรื้อด้วย ตึกคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเปิดใช้มาแต่ปี 2515 ปรากฏอาการชราภาพอย่างเห็นได้ชัด ในบรรดาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จะหาตึกใดที่มีอัตราการใช้ตึก (rate of utilization) สูงเสมอด้วยตึกคณะเศรษฐศาสตร์ มธ. ได้ยากนัก

เมื่อตึกคณะเศรษฐศาสตร์เปิดใช้ในปี 2515 นั้น อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์เกือบทั้งหมดยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว และมากกว่าครึ่งยังมิได้สมรส ตึกคณะเศรษฐศาสตร์จึงคึกคักด้วยผู้คนในวัยหนุ่มสาว ไม่เว้นแม้แต่วันเสาร์และวันอาทิตย์ อาจารย์จำนวนไม่น้อยมานั่งเขียนหนังสือและทำงานวิจัยช่วงวันสุดสัปดาห์ โดยที่สามารถเปิดและปิดตึกเองได้ บางคนถึงกับนอนค้างในห้องทำงาน เนื่องจากต้องเร่งเขียนรายงานวิจัยให้ทันกำหนดเวลา

ผมกล่าวถึงห้อง ศ. 427 ด้วยเหตุที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ยังไม่มีผู้ใดบันทึกไว้ เพราะเป็นสถานที่ที่ใช้ในการ "ร่าง" จดหมายเรียกร้องรัฐธรรมนูญในปี 2516 อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างใหญ่หลวงในเวลาต่อมา

แม้ว่าผมจะมีชื่อปรากฏในรายชื่อผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 100 คน ในปี 2516 แต่ผมก็มีชื่อผู้ที่อยู่ "วงใน" ของขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญในครั้งนั้น แม้จนบัดนี้ ผมก็ยังไม่ทราบแน่ชัดว่า มีใครบ้างที่อยู่ "วงใน" ของขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 2516 แต่ชื่อที่ประจักษ์ชัดก็คือ ในบรรดาผู้ที่ถูกจับกุม 13 คนในฐานะแกนกลางการเรียกร้องรัฐธรรมนูญนั้น อาจมี "ผู้ก่อการ" เพียง 2-3 คนเท่านั้น

ผมเข้าไปเกี่ยวพันกับขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ด้วยการชักจูงของคุณ ธีรยุทธ บุญมี ทั้งๆที่การเผชิญหน้าครั้งแรกระหว่างเราทั้งสองคนนั้นอาจเป็นประสบการณ์ที่ไม่สู้ดีนัก เมื่อผมจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษและกลับมาทำงานที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี

2515 นั้น คุณธีรยุทธ บุญมี กำลังรณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น กลุ่มเศรษฐกิจแห่งคณะ เศรษฐศาสตร์ มธ. ได้จัดให้มีการอภิปรายเรื่องการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น โดยมีอาจารย์ธงชัย สันติวงษ์ คุณธีรยุทธ และผมเป็นผู้อภิปราย จุดยืนของผมในเรื่องนี้เป็นจุดยืนของปรัชญา เศรษฐกิจเสรีนิยม ผมจึงไม่เห็นด้วยกับการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ผมเสนอความเห็นว่าจะต่อต้านสินค้าต่างชาติ ควรจะต่อต้าน "สินค้าฟุ่มเฟือย" โดยไม่จำกัดสัญชาติของสินค้า (ดูบทความเรื่อง "สินค้าญี่ปุ่นหรือสินค้าฟุ่มเฟือย" *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ 2516) ผมได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในที่สาธารณะหลายครั้ง จนผู้นำนักศึกษาบางคนรู้สึกผิดหวังที่ผมมองไม่เห็นภัยอันเกิดจากการครอบงำทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

แม้ว่าคุณธีรยุทธและผมจะมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น แต่ก็มิได้มีปากเสียงกัน เราต่างเคารพความเห็นของกันและกัน อาจจะเป็นด้วยเหตุนี้เอง ที่ในเวลาต่อมาคุณธีรยุทธได้ชักจูงให้ผมเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

เท่าที่ผมเข้าใจจากการประมวลข้อมูลในภายหลัง คุณธีรยุทธและคณะ "ผู้ก่อการ" พยายามขยายฐานขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ด้วยการดึงบุคคลในสาขาอาชีพต่างๆเข้ามาร่วมทั้งนี้เข้าใจว่า มีการปะทะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้นำนักศึกษา กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ และกลุ่มนักการเมือง เมื่อผมเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญนั้น ความคิดเกี่ยวกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญค่อนข้างตกผลึกแล้ว ทำให้เข้าใจว่า คณะ "ผู้ก่อการ" คงได้ปะทะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มบุคคลต่างๆ มาก่อนแล้ว

การปะทะกับกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยมีขึ้นที่บ้าน ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช (บ้านสะพานควาย) ซึ่งบัดนี้ผมจำวันเวลาไม่ได้แล้ว ผู้คนที่มาร่วมชุมนุมส่วนใหญ่มีจุดยืนร่วมกันในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ บางคนมีอาการเร่าร้อนจนผมอดรู้สึกประหลาดใจมิได้ ผมจำได้ว่าไม่มีผู้ใดเปล่งวาจาคัดค้านข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ จะมีก็แต่การท้วงติงเรื่องเงื่อนไข พร้อมทั้งย้ำหลักการสันติวิธี ในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ผู้คนที่ร่วมชุมนุมในคืนวันนั้นต่างแยกย้ายไปตามเส้นทางของตนเอง บางคนเลือกเดินทางซ้าย บางคนเลือกเดินทางขวา โดยที่บางคนยังยึดมั่นในเส้นทางเสรีนิยมท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นระลอก

ภายหลังจากที่รับหลักการในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญแล้ว ผมเกือบมิได้ติดต่อกับกลุ่ม "ผู้ก่อการ" เลย จวบจนกระทั่งวันหนึ่ง (ซึ่งผมจำไม่ได้ว่าเป็นวันใด) คุณธีรยุทธขอให้ผมช่วยขีดเกล้าร่างจดหมายเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ร่วมกับคุณประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร และ พ.อ.สมคิด ศรีสังคม โดยนัดพบกันที่ตี๊กคณะเศรษฐศาสตร์ ผมเลือกใช้ห้อง ศ. 427 เป็นห้องประชุม โดย

ขออนุญาตเจ้าของห้อง คือ อาจารย์ชูศรี มณีพฤษ และอาจารย์ศรัณิดารา ชันติกุล ผมมารู้สึกในภายหลังว่า ผมได้กระทำการที่ไม่เป็นธรรมแก่เจ้าของห้องด้วยการมิได้บอกกล่าวว่า จะใช้ห้องประกอบกิจกรรมอะไร

อย่างไรก็ตาม การขัดเกลาร่างจดหมายเรียกร้องรัฐธรรมนูญกระทำในห้อง ศ.427 นั้นเอง ผมเรียกว่า "การขัดเกลา" เพราะเหตุว่ามีร่างจดหมายอยู่แล้ว แต่ใครเป็นผู้ร่างจดหมายฉบับแรกนั้น จนบัดนี้ผมยังไม่สามารถตรวจสอบได้ หากความจำของผมไม่เลวจนเกินไปนัก ผมจำได้ว่า เรามีได้ร่างจดหมายขึ้นใหม่ การประชุมเป็นไปอย่างรวบรัดและใช้เวลาไม่นานนัก พ.อ.สมคิด และคุณประพันธ์ศักดิ์เป็นผู้นำในการเสนอความเห็นในการขัดเกลา โดยผมนั่งฟังเป็นส่วนใหญ่

เมื่อการขัดเกลาร่างจดหมายเรียกร้องรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ก็ถึงขั้นตอนในการล่าลายเซ็น ก่อนหน้านั้น ผมได้ชักชวนอาจารย์ทวี หมื่นนิกร และอาจารย์อภิชัย พันธเสน มาช่วยขบวนการด้วย อาจารย์ทวีเป็นผู้ร่วมงานที่แข็งขันและเอาการเอางาน และสามารถล่าลายเซ็นจากอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้หลายคน ส่วนผมล่าลายเซ็นเกือบมิได้เลย บรรดาผู้ที่ผมขอลายเซ็นหลายต่อหลายคนบอกกล่าวว่า เห็นด้วยในหลักการ แต่ไม่เห็นด้วยกับเงื่อนไขเวลา ภายหลังวิกฤติการณ์ตุลาคม 2516 ผู้คนที่ผมขอลายเซ็น (แต่ไม่ได้) เหล่านี้ บางคนเข้าไปเป็นแกนนำของพรรคพลังใหม่ และบางคนเข้าไปอยู่ในพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

ด้วยเหตุที่คณะ "ผู้ก่อการ" กำหนดเป้าหมายว่า ต้องการผู้ร่วมเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 100 คน แม้จะมีรายชื่อครบ 100 คน แต่การณ้ปรากฏในเวลาต่อมาว่า ผู้ที่มีชื่อปรากฏในฐานะผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญนั้นบางคนมิได้ลงนามในจดหมายนั้น อาจารย์ปราโมทย์ นาคทรพรพ เป็นตัวอย่างของกรณีนี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อทางการจับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญจำนวน 13 คนแล้ว อาจารย์ปราโมทย์ก็แสดงสปิริตทางการเมืองด้วยการประกาศลงนามย้อนหลัง กรณีทำนองเดียวกับอาจารย์ปราโมทย์เข้าใจว่ายังมีอีก เพราะในรายชื่อ 100 คนนั้นบางคนเป็นผู้ที่ผมติดต่อขอลายเซ็นด้วยตนเอง แต่ได้รับการปฏิเสธ ผมจึงรู้สึกงงงายที่เห็นชื่อปรากฏในกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 100 คนในเวลาต่อมา

ผมเขียนบันทึกนี้เพื่อให้ข้อมูลสำหรับการเขียนประวัติศาสตร์การเมืองเดือนตุลาคม 2516 ในไม่ช้า ห้อง ศ.427 จะมลายหายไปพร้อมๆ กับอาคารชราภาพของตึกคณะเศรษฐศาสตร์ห้องนี้อยู่ในซอกซอยเล็กๆสุดตึกคณะเศรษฐศาสตร์ ชั้น 4 ด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซอกซอยดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นที่ที่ผมนั่งทำงานด้วย ประกอบด้วยห้องทำงาน 3 ห้อง อันได้แก่ห้อง ศ.425 ศ.426 และ ศ.427 ที่นี่เคยเป็นศูนย์กลางขนาดย่อมของกิจกรรมทางการเมือง ด้วย

เหตุที่เลขาธิการสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงระหว่างปี 2516-2519 มีห้องทำงานอยู่ในชอกชอยนี้ แต่แล้วความซบเซาก็มาเยือนเมื่อก้าวเข้าสู่ยุครัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ความคิดคึกของตี๊กคณะเศรษฐศาสตร์พลอยลดน้อยถอยลงด้วย เพื่อนร่วมงานของผม แดกกระสานซ่านเซ็นไปอยู่ต่างประเทศ ผู้คนที่นั่งทำงานจนเย็นค่ำ หรือเข้ามาทำงานในวันสุดสัปดาห์ ลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยเข้มงวดเรื่องการใช้ตึกอาคาร นโยบายการใช้ตึกคณะเศรษฐศาสตร์อย่างเสรีถูกละทิ้งไป และยากที่จะรื้อฟื้นกลับมา

ชีวิตและชะตากรรมของตี๊กไต่ย้อมถูกกำหนดโดยชีวิตและชะตากรรมของผู้คน
ในตึกนั้น